

AKT POWSTANIA

OBYWATELOW, MIESZKANCOW, WOIEWODZTWA KRAKOWSKIEGO.

Wiadomy jest światu stan terazniejszy nieszczęśliwej Polski. Niegodziwość dwóch sąsiedzkich Mocarstw y zbrodnia Zdrayców Oycyzny, pograżyły ją w tę przepaść. Uwzięta na zniszczenie Imienia Polskiego Katarzyna II. w zмовie z wiarołomnym Fryderykiem Gwilhelmem, dokonała zamiarów nieprawości swoiey. Niemasz rodzaju fałszu, obłudy y podstępu, któremiby się te dwa rządy nie splamiły, dla dogodzenia swoiey zemście y chciwości. Ogłaszając się bezwstydnie Carowa za gwarantkę całości, niepodległości, y szczęścia Polki, rozrywała y dzieliła Jey Kraie, znieważała Jey niepodległość, trapiła bezustannie wszelkiego rodzaju klęskami. Gdy zaś Polska zbrzydźwwszy sobie iey obelżywe iarżmo, odzyskała Prawa samowładności swoiey, użyła przeciwko niey Zdrayców Oycyzny, bezbożny ich spisek wsparła całą mocą zbroyną, a chytrze od obrony Kraiu odwiódłszy Króla, któremu Seym prawy y Narod wszystkie siły swoje powierzył, wkrótce samychże zdrayców haniebnie zdradziła. Przez takie podstępny stawszy się Panią losów Polki, weszła do łupów Fryderyka Gwilhelma, nadgradzając iego wiarołomstwo, w odstąpieniu nayuroczytszego z Rzeczpospolitą Traktatu. Pod wymyślonemi pozorami, których fałsz y bezczelność samym tylko tyranom przytoji, w istocie zaś dogadzając nienafyconey chciwości y chuci, rozpotarcia tyranii przez opanowanie przyległych Narodów; zagarnęły te dwa spiknione na Polskę Mocarstwa, odwieczne y niezaprzczone Dziedzictwa Rzeczypospolitey, otrzymały na zbrodniczym zieżdzie zatwierdzenie zaborów swoich, wymusiły przysięgi na poddaństwo y niewolą, wkładając naysroźsze na Obywatelów obowiązki, a sami żadnych, prócz arbitralney woli nie znając; oznaczyły zuchwale, nowym y niesłychanym dotąd w Prawie Narodów ięzykiem, istność Rzeczypospolitey w rzędzie Państw niższego stopnia; okazując iawnie, że tak prawa, iak granice Państw udzielnych, od ich upodobania zawisły, y że patrzą na północną Europę, iak na łup przeznaczony dla ich drapieżnego despotyzmu.

Pozostała reszta Polki, nie okupiła tak strasznemi klęskami polepszenia stanu swego. Ukrywając Carowa niebezpieczne Europeykim Mocarstwom dalsze zamiary swoie, poświęciła ją tymczasem barbarzyńskiej y nieukoionej zemście. Depce w niey najswiętsze Prawa Wolności, bezpieczeństwa, własności Osób y majątków Obywatelskich; myśli y czucia poczciwego Polaka, nie znajduią schronienia przed iey podeyrzliwym przesładowaniem: mowie samej więzy narzuciła. Zdraycy tylko Oycyzny mają od niey pobłażanie, aby się bezkarnie wszelkich dopuszczali zbrodni. Rozszarpali oni majątek y dochody publiczne, wydarli Obywatelską własność, podzielili między siebie Urzędy Kraiowe, iak gdyby łupy na pokonaney Oycyznie zdobyte; a przybrawszy sobie świętokradzko imię Narodowego Rządu, wszystko gwoli obcey tyranii y na pierwsze iey skinienie, niewolniczo dopełniają. Rada Nieustająca, twór obcego narzutu, prawą Narodu wolą zniefiona, a świeżo od zdrayców na nowo wkrzeszona, targa, na rozkaz Pośta Moskiewskiego, te nawet granice władzy swoiey, które od tegoż Pośta z podłością przyięła, gdy ledwie co zniefione, lub uchwalone ustawy samowolnie podnosi, przerabia, y niszczy. Słowem, Rząd mniemany Narodu, Wolność, bezpieczeństwo i własność Obywatelów, zostają w ręku niewolników ługi Carowy, którey przemagające w Kraiu Wojska, są tarczą dla ich nieprawości.

Przytłoczeni tym ogromem nieszczęść, znekani bardziey zdradą, aniżeli mocą Oręża nieprzyjacielskiego, zostający bez naymniejszey Kraiowego Rządu opieki, postradawszy Oycyznę, a z nią używanie najswiętszych Praw Wolności, bezpieczeństwa, własności, tak Osób, iako y Majątków naszych;

zdradzeni, y nagrawani od iednych, opuszczeni od drugich rządów; My Polacy, Obywatele, Mieszkańcy Woiewództwa Krakowskiego, poświęcając Oyczyźnie życia nasze, iako iedynę dobro, którego nam ieszoze tyrania wydrzeć niechciała, idziemy do tych ostatnich y gwałtownych środków, które nam rozpacz Obywatelska podaje. Maiąc więc niezłomne przedsięwzięcie zgiąć y zagrzebać się w ruinach własnego Kraiu, albo oswobodzić Ziemię Oyczyzną od drapieżney przemocy y haniebnego iarzma; oświadczamy w Obliczu Boga, w obliczu całego rodzaju ludzkiego, a mianowicie przed Wami Narody, u których Wolność jest wyżej ceniona, nad wszystkie dobra Świata; iż używając niezaprzeczonego Prawa odporu przeciwko tyranii y zbroynęj przemocy, wszyscy w duchu rodackim, Obywatelskim, y Braterskim łączemy w iedno siły nasze; a przekonani, iż pomyślny skutek wielkiego przedsięwzięcia naszego naywięcej od nayściśleyszego wszystkich Nas ziednoczenia zależy, wyrzekamy się wszelkich przesądów, y opinii, które Obywatelów, mieszkańców iedney Ziemi, y Synów iedney Oyczyzny dotąd dzieliły lub dzielić mogą; y zaręczamy sobie wszyscy nawzajem, nie oszczędzać wszelkich Ofiar y sposobów, iakich tylko święta miłość Wolności dostarczyć zdoła ludziom, powstającym w rozpacz na iey obronę.

Uwolnienie Polski od obcego Zolnierza, przywrócenie y zabezpieczenie całości Jey granic, wytepienie wszelkicy przemocy y uzurpacyi, tak obcey, iak y domowey, ugruntowanie Wolności Narodowey y Niepodległości Rzeczypospolitey, ten jest cel święty powstania naszego: który żeby w skutku zawiedzionym nie był, żeby dzielna władza kierowała Siłą Narodową, zważywszy pilnie stan dzisieyszy Oyczyzny naszej y Jey mieszkańców, te nam sposoby nieuchronne y konieczne zdały się: mteć Naczelnika powszechnego Zbroynęj Siły Narodowey, Radę Naywyższą Narodową doczesną, Kommissyą Porządkową Woiewództwa naszego, Sąd Naywyższy Kryminalny, y Sąd kryminalny w Woiewództwie naszym. Za powszechną więc Nas wszystkich wola stanowimy, co następuje:

1mo. Obieramy y uznaiemy ninieyszym Aktem Naszym *Tadeusza Kościuszkę* za Naywyższego y iedynego Naczelnika y Rządę całego Zbroynego powstania naszego.

2do. Wspomniony Naczelnik Siły Zbroynęj, złoży zaraz Naywyższą Radę Narodową. Powierzamy Obywatelskicy gorliwości iego wybor Osób do tey Rady, y przepisanie iey Organizacyi. Naczelnik sam będzie mógł zawsze zasiadać w tey Radzie, iako iey członek czynny.

3tio. Do Władzy iedynie Naczelnika, należeć będzie urządzenie Siły Zbroynęj Narodowey, nominowanie Osób na wszystkie stopnie Woyskowe, y sposób użycia teyże Siły Zbroynęj przeciw Nieprzyjaciółom Oyczyzny, y ninieyszego powstania naszego. W tym wszystkim Rada Naywyższa Narodowa dopełniać będzie rozkazów y urzędzeń iego, bez naymnieyszey przeszkody y opóźnienia, iako Naczelnika prosto z Woli Narodu wezwanego y wybranego.

4tio. Gdyby Naczelnik *Tadeusz Kościuszko*, w przypadku choroby lub inney iakicy przyczyny, sam nie mógł dopełniać obowiązków ważnego Urzędu swego; w takowym razie mianować będzie Zastępcę swego, zniósłszy się z Radą Naywyższą Narodową. Gdyby zaś nagła śmierć, lub niewola, lub inna iaka przyczyna pozbawiła Nas wspomnionego Naczelnika, a przez to zdarzenie Siła Zbroyna Narodowa bez pewnego Naczelnika y Rządcy została; pierwszy z porządku w tym Korpusie, gdzie będzie Naczelnik, obeymie tym czasem Naywyższą Kommandę, Rada zaś Naywyższa Narodowa, innego Naczelnika na miejsce *Tadeusza Kościuszki* nominować będzie. W obudwu tych przypadkach, Naywyższy Naczelnik Siły Zbroynęj, iako iuż nie prosto z wezwania Narodu, lecz ze zdania Rady Naywyższey wybrany, rozkazom teyże Rady we wszystkim podlegać będzie.

5to. Rada Naywyższa Narodowa opatrzy Skarb publiczny na utrzymanie Siły Zbroynęj Narodowey, na opędzenie wszystkich wydatków Woynnych,

nych, iako y innych, które uzna za nieuchronne, w celu powstania Naszego. Będzie zatym mogła stanować o tymczasowych podatkach Obywatelskich, o urządzeniu y użyciu dobr y wszelkich Funduszów Narodowych, tudzież o pożyczce, bądź w Kraiu, bądź za granicą. Taż Rada nakaze Rekrut, opatrzy Siłę Zbroyną we wszystkie potrzeby Woienne, iako to: broń, amunicyą, odzienie &c. Zapewni Narodowi y Woysku żywność dostateczną, czuwać będzie nad porządkiem y bezpieczeństwem w Kraiu, oddalając wszelkie przeszkody y poskramiając zamiary celowi powstania naszego przeciwne. Doglądać będzie sprawiedliwości, aby ta przedko y dzielnie sprawowana była. Starać się będzie dla Narodu naszego o wsparcie y pomoc obcych Narodow. Nakoniec zatrudnić się będzie prostowaniem opinii publiczney, y rozkrzewieniem ducha Narodowego, aby Oyczyzna y Wolność była hasłem naywiększych Ofiar dla wszystkich Ziemi Polskiej Mieszkańców. Te są główne obowiązki, które wkładamy na Radę Naywyższą Narodową.

6to. Stanowimy u siebie Kommissyą Porządkową Woiewodztwa Naszego, podług osobnego tymczasowego Układu, między nami. Kommissya ta, będzie w Woiewodztwie naszym, iedynym narzędziem Wykonawczym Naczelnika Siły Zbroyney Narodowej y Rady Naywyższej: dopełniać powinna wszelkich ich rozkazów y Urządzeń, stosownych do opisu Władzy, którąśmy im w powyższych punktach powierzyli. Rada Naywyższa Narodowa, przepisze natychmiast Organizacyą y szczególne obowiązki tej Kommissyi: My zaś przyrzekamy ściśle wykonanie iey przepisów.

7mo. Rada Naywyższa Narodowa przepisze Organizacyą, postępek Sądowy, Prawidła pewne dla Sądu Kryminalnego w Woiewodztwie naszym, tudzież dla Naywyższego Sądu Kryminalnego, który przy boku iey zostawać ma.

8to. Gdy dla okoliczności terażniejszych, nie jesteśmy w sposobności uczynienia porządnego wyboru Osób do Sądu Kryminalnego, tak Woiewodzkiego iako y Naywyższego; zdaliśmy przeto na Radę wybor tych Sędziów, a to z Osób, które przez ostatnie wolne Seymiki Ziemskie y Elekcye Mieyskie, na Urząd Sędziów były wybrane.

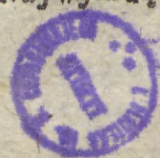
9no. Pod ten Sąd podpadać będą wszystkie zbrodnie przeciwko Narodowi, y czyny przeciwne świętemu celowi powstania naszego, iako zbrodnie przeciwko zbawieniu Oyczyzny popełnione. Wszystkie te zbrodnie karze śmierci podpadać będą.

10mo. Zachowujemy przy Naczelniku Siły Zbroyney, Władzę stanowienia krykzrektów y standzrektów, podług Praw y zwyczajów Woyskowych.

11mo. Ostrzegamy iak nayuroczysciej przez Akt niniejszy, iż żadną z tych Władz doczesnych od nas powyżey ustanowionych, ani oddzielnie, ani wszystkie razem wzięte, nie będą mogły uchwalać żadnych takowych Aktów, któreby stanowiły Konstytucyą Narodową. Wszelki Akt takowy uznany przez nas będzie za przywłaszczenie Samowładztwa Narodowego, podobne do tego, przeciw któremu z Ofiarą życia Naszego teraz powstaliśmy.

12mo. Wszystkie Władze doczesne, od nas powyżey tym Aktem uchwalone, dopóty w zupełney mocy y działaniu swoim trwać będą, dopóki cel niniejszego powstania naszego skutecznym nie będzie: to jest do czasu, w którym Kray Polski od obcego Zolnierza y wszelkiej zbroyney Siły, powstaniu naszemu przeciwney, oswobodzony, y całość Granic iego zabezpieczona nie zostanie. O czym Naywyższy Naczelnik z Radą Narodową, pod nayściślejszą odpowiedzialnością z Osób y Majątkow, obowiązani są ostrzedz Obywatelów. Wtedy Naród w Reprezentantach swoich zebrany, odbierze sprawę z dzieł y postępów Władz doczesnych, ogłosi światu wdzięczność swoję dla cnotliwych Oyczyzny Synów, nadgradzając ich pracę y Ofiary, w miarę sprawiedliwych załug: wtedy nakoniec stanować będzie o przyszley swoiey, i późnych pokoleń szczęśliwości.

13tio. Obowiązujemy Naczelnika Siły Zbroyney i Radę Naywyższą Narodową

wą, ażeby przez częste odezwy do Narodu, nauczali go o prawdziwym stanie Interesów jego, nie tając, ani łagodząc naynieszczęśliwszych wypadków. Rospacz nasza jest pełna, a miłość Ojczyzny nieograniczona. Naysroźsze nieszczęścia, naypotężniejsze trudności, niepotrafią osłabić, i przelamać Cnoty i Męstwa Obywatelskiego.

410. Przyrzekamy wszyscy sobie nawzajem i całemu Narodowi Polskiemu, stałość w przedsięwzięciu, wierność dla prawideł, posłuszeństwo dla Władz Narodowych, w tym Akcie powstania naszego wymienionych i opisanych. Zaklinamy Naczelnika Siły Zbrojney, i Radę Naywyższą, na miłość Ojczyzny, aby wszystkich używali środków do oswobodzenia Narodu, i ocalenia Ziemi Jego. Składając w ich rękę, użycie Osób i majątków, naszych przez ten czas walki Wolności z Despotyzmem, sprawiedliwości z przemocą i tyranją, chcemy, aby zawsze przytomną mieli tę wielką prawdę: że ocalenie Ludu, jest naywyższym Prawem.

*Działo się na Zgromadzeniu Obywatelów
Mieszkańców Województwa Krakowskiego,
w Krakowie dnia 24. Marca 1794.*

*Tu następują tyficzne podpisy Obywatelów.
Mieszkańców Województwa.*

Zgodne z Oryginałem.

*Kasper Meciszewski Kommissarz
Porządkowy Wodztwa Krakow:
pioro trzymający.*

P R Z Y S I Ę S T

*Wykonana przez Tadeusza Kościuszkę Naywyższego Naczelnika
Siły Zbrojney Narodowej.*

Ja TADEUSZ KOSCIUSZKO przyśięgam w obliczu Boga całemu Narodowi Polskiemu, iż powierzony mi Władzy, na niczyj prywatny ucisk nieużyję, lecz jedynie iey dla obrony całości granic, odzyskania samowładności Narodu, y ugruntowania powszechney wolności używać będę. Tak mi Panie Boże dopomóż, y niewinna Męka Syna Jego.

**KSIĘGOZBIÓR
MARCINA ZAMOYSKIEGO**

4263-KZ

P-18-f-575

20-2035

4276-KZ